

Ingela Wadbring

Trollen i nätskogen

Vi har alla mött eller hört talas om trollen i skogen, ibland nära och ibland på avstånd. De förnedrar, är elaka, generar och hatar andra människor. Vilka är deras drivkrafter? Vilka är det? Kan vem som helst bli ett troll? Det svenska tv-programmet *Trolljägarna* sökte upp och konfronterade troll, och en del kunskap om dem finns belagt också i forskningen. Vem som helst blir inte ett troll. Det krävs en viss personlighet och vissa förutsättningar. Trollen online är inte nödvändigtvis troll IRL – men de kan mycket väl vara det. Deras lulz¹ har drabbat många, och alldeles särskilt ifråga om allt som berör invandring.

När det första programmet i serien *Trolljägarna* sändes sågs det av nästan en halv miljon tittare. Det är ungefär var sjuttonde person i Sverige. Det tyder på att intresset för dem som kränker, hotar och hatar på internet är allt annat än ett marginellt fenomen. Det är många som undrar över vem som står bakom uttryck som följande:²

Du är en riktig slyna och hora...

Din pryda jävla subba /.../ Dö, kan du inte bara dö.

Såna som du förstör Sverige.

Den svenska journalisten Robert Aschberg blev förbannad på de ofta anonyma personerna som utsatte andra för hot och hat. Resultatet blev *Trolljägarna* som sändes våren 2014 i TV3. Våren 2015 startades en kampanj tillsammans med Aftonbladet: #stoppattrollen. En ny säsong av *Trolljägarna* drog också igång.

I en intervju i *Dagens Media* sa Aschberg: ”Vissa personer börjar gråta medan andra är jäkligt stöddiga. Vi har jagat allt från människor som sysslar med trakasserier på heltid till högerextremister och andra som tillbringar sina dagar med att skriva hatkommentarer.”

Det var inte helt lätt för teamet bakom *Trolljägarna* att komma i kontakt med dem

som låg bakom hoten och hatet. Detsamma gäller forskarna. Man kan uttrycka det som att det är svårt att göra någon slags representativ studie. Men det finns ändå en del studier gjorda. Låt oss börja med ett försök att reda ut begreppen. Troll är bara ett av alla begrepp som används för dem som trakasserar andra online.

Begreppen är diffusa

Terminologin är olikartad i olika studier, och det finns ingen standard. En rubrik i en forskningsartikel visar bredden i nätskogen: *Aberrant participation: from flaming, hating and trolling, to agonistic provocation*.³ Ofta har fokus legat på sändarens intentioner, men ett alternativt sätt är naturligtvis att istället studera hur mottagare uppfattar meddelanden som på något sätt är oönskade och/eller otrevliga. Ibland blir det oklart om något kan definieras som fientligt eller bara handlar om att två personer har olika åsikter (ibid).

Trolling avser ett bedrägligt, störande eller destruktivt beteende i ett socialt sammanhang online, utan något uppenbart syfte.⁴ Flejmers och troll, flejming och trolling, används ibland som synonymer men egentligen innebär flejming att det finns en intention bakom handlandet, på ett annat sätt än vid trolling.⁵ Å andra sidan används begreppet trolling i en artikel om #feminism, och det är uppenbart

Ingela Wadbring, Ph.d., Docent, är föreståndare vid Nordicom.

att begreppet avser personer som mycket medvetet är provokativa, alltså agerar med en klar intention.⁶

Åter andra använder begreppet nätmobbing för ungefär samma problematik, och menar att trolling är något helt annat: att lura andra till en meningslös diskussion genom att posta felaktiga, men inte självklart kontroversiella saker online.⁷ Nätmobbing mot barn brukar vidare översättas till cyberbullying⁸ och är ett stort forskningsområde. Ytterligare ett begrepp som florerar i sammanhanget är hackers, en grupp som ju i vissa avseende uppvisar ett liknande beteenden som troll och andra. Troll kan ses som en undergrupp till hackers.⁹

Jag har valt att använda begreppet *troll* för de personer som står bakom hot, kränkningar och hat, och begreppet *trolling* för deras beteende. Det är tveksamt korrekt, men en anpassning till ett vardagligt språkbruk.

Trollens karaktäristik

De som är utsatta för trollen skiljer mellan tre olika typer av troll: de arga, de galna, de farliga för att försöka finna ut vilka de kan ignorera och vilka som eventuellt kan skada dem.¹⁰ Det är emellertid svårt, eftersom trollen är en heterogen grupp. Samtidigt finns det vissa likheter dem emellan. En intervjustudie visar att de identifierar sig själva som troll, är intelligenta, lekfulla och elaka. De väljer att vara anonyma och är avvisande gentemot transparens online. Avseende beteende, är trollen är allt från osmakliga till olagliga. Deras humor är ofta kontroversiell och gränsöverskridande. Deras språk är rasistiskt, sexistiskt och homofobt. De kan attackera åt höger likväl som åt vänster. Primärt handlar det om att utmana auktoriteter, oavsett vilken form av auktoriteter det handlar om.¹¹ Trollen är huvudsakligen vuxna män, men det finns också kvinnor.¹² De som troller på Wikipedia har många olika identiteter, ofta dolda sådana, och är allmänt destruktiva.¹³ Alla dessa gemensamma drag gör det ändå inte lättare att identifiera vilka som är arga, galna eller farliga.

Inom personlighetsforskningen talar man om The Big Five Model, femfaktorteorin. Det

är psykologisk teori som bygger på att personligheter har drag som är universella, och som bäst beskrivs genom fem egenskaper. Dessa egenskaper handlar om grad av öppenhet, samvetsgrannhet, utåtriktning, samarbetsvillighet samt emotionell stabilitet.¹⁴ Genom att kombinera dessa egenskaper på olika sätt, framträder olika slags personligheter. En sådan personlighet kallas the Dark Tetrad och innefattar starka drag av narcissism, Machiavellianism, psykopati och sadistisk personlighet. Studier online visar att personlighetsdragen från the Dark Tetrad i stor utsträckning återfinns bland dem som kallas troll. Allra mest utmärkande var sadism. Författarna går så långt så att de till och med menar att det handlar om ”prototypical everyday sadists”. Att chatta, debattera och liknande saknade helt koppling till sadism.¹⁵

Förklaringsansatser

Vad är det som gör att människor beter sig illa online? Som gör att alla normala beteendebarrärer försvinner? Inom olika ämnesområden ges olika förklaringar. En klassisk text från psykologiområdet menar att följande komponenter är förklaringen:¹⁶

- Anonymitet – det är möjligt att vara anonym online, även om man också ofta visar vem man är, eller åtminstone kan nås via IP-nummer. Man kan säga att online- och offline-personligheten inte är densamma.
- Osynlighet – man kan inte se varandra. Det gör att man vågar göra saker som inte känns möjligt i verkliga livet. Osynligheten gör också att det inte spelar någon roll hur man ser ut.
- Asynkronitet – kommunikationen online är asynkron. Det kan ta allt från sekunder till månader innan ett svar kommer.
- Solipsistisk försvarsmekanism – kommunikationen blir överklig, som en fantasi, även om man kan skapa sig en bild av mottagaren.
- Disassociativ inbillning – man lever efter olika regler online och offline. I någon mån kan det jämföras med att befinna sig

i olika världar. Att många har erfarenhet av dataspel och liknande underlättar detta beteende

- Minimala krav och avsaknad av auktoritet – när kroppsspråk, klädsel och liknande inte kan ses, får man ingen känsla av andra människors auktoritet. I så motto är alla lika online.
- Individuella skillnader – vem vi är spelar naturligtvis också roll, till exempel vilka underliggande värderingar och drivkrafter vi har. Personlighet blir här relevant (jfr ovan).

Det är också viktigt att påpeka att olika modaliteter (mejl, sociala medier, chat etc) och olika kontexter spelar roll för hur man uttrycker sig, sin identitet och sin personlighet.¹⁷

Om ovanstående snarast kan karaktäriseras som en teoretisk genomgång, visar en empirisk studie av troll på Wikipedia att det finns olika motiv bakom trakasserier. Det handlar om att söka uppmärksamhet för att man har tråkigt, att man tycker det är kul att vara destruktiv, att man vill skada såväl människor som forum.¹⁸ Beteendet kallas ofta av dem själva för *lulz*, vilket innebär att de skadar eller generar andra bara för att det är kul.¹⁹

På nätet är det lättare än i verkligheten att följa gruppens beteende snarare än sin egen övertygelse; majoritetens moraliska koder accepteras lätt okritiskt. Det gör att man kan posta saker som man aldrig skulle säga till

någon i en annan situation.²⁰ I programmet *Trolljägarna*, där trollen konfronterades med sitt beteende, blev detta extremt tydligt; de gör ju bara som alla andra! Det kan förklara varför många troll lägger sig platta när de blir konfronterade med vad de skrivit.

När utsatta personer själva får spekulera kring vad det är som ligger bakom trakasserier, hot och hat, präglar konspirationsteorier mycket av debatten; att trollen skulle drivas av konspirationsteorier. Här finns allt från klimatskeptiker till dem som tror att journalistiken förtiger fakta. Hälften av journalisterna i en större studie tror att det är detta som ligger bakom de hot och hat de blir utsatta för. Konspirationsteorierna innehåller ofta antifeminism och rasism, som till exempel Behring Breiviks manifest.²¹

Vi vet alla intuitivt vilka ämnen som får trollen att gå igång. Det finns belagt också i forskningen. Invandring/minoritetsfrågor är vanligast, politiska konflikter, feminism och religion kommer därefter. Som femte tema kommer näthat och yttrandefrihet.²² Vissa troll lyckas också skapa konflikter i ett forum, vilket gör att fokus flyttas från sakfrågan i sig.²³ Alla som följt ett kommentarsfält online känner igen den beskrivningen. Det brukar ta max fem kommentarer innan fokus förflyttats... Att mediernas kommentarsfält stängs är därför föga förvånande. Men skogen är större än så för trollen; hela internet ligger för deras fötter.

Noter

1. Lulz är plural för LOL (Laugh Out Loud) och används som internetslang om att skämta med och provocera andra online, på engelska ibland trolling.
2. Uppdrag granskning 2013-02-05.
3. McCosker, 2013:204; jfr. Hardaker, 2010.
4. Buckels et al., 2014; jfr Hardaker, 2010; Shachaf & Hara, 2010.
5. Hardaker, 2010; McDermott, 2012.
6. Dixon, 2014.
7. Landsverk Hagen, 2015.
8. McDermott, 2012.
9. Shachaf & Hara, 2010.
10. Landsverk Hagen 2015.

11. Phillips, 2011.
12. Buckels et al., 2014; Landsverk Hagen, 2015.
13. Shachaf & Hara 2010.
14. Gunnarsson et al, 2014.
15. Buckels et al., 2014.
16. Suler, 2004; jfr McDermott, 2014.
17. Suler, 2004.
18. Shachaf & Hara, 2010.
19. McDermott, 2012; Phillips, 2011.
20. Landsverk Hagen, 2015.
21. Landsverk Hagen, 2015.
22. Landsverk Hagen, 2015.
23. Dixon, 2014.

Referenser

- Buckels, Erin E.; Trapnell, Paul D. & Paulhus, Delroy, L. (2014). "Trolls Just Want to Have Fun." *Personality and Individual Differences*, 67: 97-102.
- Dagens Media* 2014-04-02: "Så många såg Aschberg jaga nättroll"
- Dixon, Kitsy (2014) "Feminist Online Identity: Analyzing the Presence of Hashtag Feminism." *Journal of Arts and Humanities*, 3 (7): 34-40.
- Gunnarsson, Mattias; Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2014) "Att mäta personlighet", i Annika Bergström & Henrik Oscarsson (red) *Mittfåra och marginal*. Göteborg: SOM-institutet.
- Hardaker, Claire (2010). "Trolling in Asynchronous Computer-Mediated Communications: From User Discussions to Academic Definitions." *Journal of Politeness Research*, 6: 215-242.
- Landsverk Hagen, Aina (2015). *Meningers mot – netthet og ytringsfrihet i Norge*. Oslo: Cappelen Damm.
- McCosker, Anthony (2014). Trolling as Provocation: YouTube's Agonistic Publics." *Convergence*, 20 (2): 201-217.
- McDermott, Irene E. (2012). "Trolls, Cyberbullies, and Other Offenders." *Internet Express*, december: 7-11.
- Phillips, Whitney (2011) "Meet the Trolls." *Index on Censorship*, 40 (2): 68-76.
- Shachaf, Pnina & Hara, Noriko (2010). "Beyond Vandalism: Wikipedia Trolls." *Journal of Information Science*, 36 (3): 357-370.
- Suler, John (2004) "The Online Disinhibition Effect." *Cyber Psychology & Behaviour*, 7 (3): 321-326.
- Uppdrag granskning* 2013-02-05: "Män som näthatar kvinnor".